

JOSIP BADALIĆ

MARULIĆEVI HRVATSKI AUTOGRAFI U ARHIVU JUGOSLAVENSKE AKADEMIJE

(Primljeno za Filologiju na 3. sjednici V. odjela od 10. IV. 1956.)

I.

Potreba da se izda kritičko izdanje ukupnih Marulićevih djela isticana je već u nekoliko mahova u jugoslavenskim, a napose u hrvatskim naučnim krugovima. Jer Kukuljevićevo izdanje Marulićevih djela ocijenjeno je, i pored njegova historijskog značenja za hrvatsku književnost, kao nepotpuno i nedovoljno kritičko: autorstvo naime čitavoga niza pjesama, koje su u tom izdanju našle mjesto, nedovoljno je dokumentirano ili kasnije osporavano kao pjesnički rad Marulićev. Glavnim su vrelom toga Kukuljevićeva izdanja bili, kako je poznato, Lucićeve rukopisni »Vrtal«, sastavljen pretežito iz prijepisa rađenih, kako je utvrđeno, u XV. i XVI. stoljeću. Drugo je i jednako važno vrelo Lulićeva »Pjesmarica«, koja se također smatra važnim izvorom Marulićeve književne baštine. Oba ta rukopisna zbornika čuvaju se u Arhivu Jugoslavenske akademije u Zagrebu (na signaturama IV-a-1 i I-b-83). U vezi s tim isticana je nadalje potreba, da se baštinjeni inventar čitavoga pjesničkog rada Marulićeva, sačuvanoga odreda u prijepisima različitih ruku, podvrgne temeljitoj reviziji, i to ponajprije u obliku izrade kritičke bibliografije ukupnoga književnog rada Marulićeva. Da bi se odgovorilo toj potrebi, posvetilo je tome pitanju dužnu znanstvenu pažnju više domaćih i stranih učenjaka u toku pređašnjega i našega stoljeća, ali je, i pored toga, sve do danas ostalo autorstvo niza pjesama (uvrštenih ili neuvrštenih u Akademijino izdanje Marulićevih pjesničkih djela), koje bi imale potjecati iz njegova pera, sporno ili neutvrđeno.

Valja, međutim, odmah istaknuti važnu činjenicu, da su se sva dosadašnja naučna ispitivanja autorstva pojedinih Marulićevih radova oslanjala na rezultate jezičnih i poetičkih analiza sačuvanih i Maruliću pripisanih djela. Drugoga, napose grafičkoga kriterija, nije bilo naprosto

zato, što se donedavna nije moglo utvrditi ni na jednom od sačuvanih rukopisa Marulićevih djela, da je pisan Marulićevom rukom. Taj element identifikacije od osnovne važnosti nedostajao je svim istraživačima Marulićeva pjesničkoga rada, počevši od Kukuljevića¹ i Jagića,² te Leskiena³ i Broza,⁴ pa sve ovamo do Maretića,⁵ Rešetara⁶ i Fanceva.⁷ Tako je došlo do tvrđenja, da su i svi Marulićevi pjesnički radovi, koji su sačuvani u rukopisnim kodeksima, t. j. u Lucićevu »Vrtlu« i Lulićevoju »Pjesmarici«, odreda – prijepisi.

Međutim, u najnovije doba pronaden je taj element važan za identifikaciju produkata sačuvanih u rukopisima Marulićevih djela: prepoznat je i utvrđen vlastoručni rukopis Marulićev. Prvi je korak na tom putu učinio historik Ferdo Šišić,⁸ koji je ustanovio, da postoji u Narodnoj biblioteci u Rimu vlastoručni rukopis Marulićeva rada »Collecta«, pisan »manu propria M(arci) M(aruli) P(atricii) S(palantensis)«. Bio je to u stvari prvi i važni oslonac za dalje utvrđivanje značajki Marulićeva vlastitog rukopisa.

Nezavisno od toga Šišićeva nalaza utvrdio je dominikanac Antonin Zaninović,⁹ proučavajući ostatke nekadašnje Marulićeve osobne knjižnice sačuvane u biblioteci Dominikanskoga samostana u Splitu, da se na rubovima (marginama) pojedinih inkunabula, koje su bile Marulićeva svojina, nalazi niz vlastoručnih zabilježaka Marulićevih. Dalji, i jednako

¹ Kukuljević, Ivan: Marko Marulić i njegovo doba. (Pjesme Marka Marulića). »Stari pisci hrvatski«, knj. 1, Zagreb 1869, str. I–LXXVII.

² Ib. predgovor, str. 1–12.

³ Leskien, August: Zur Quellenkunde Marulić's. »Archiv f. slav. Philol.«, Bd. IV, str. 349. Berlin 1880. – *Isti*: Kritische Nachlese zum Text der altkroatischen Dichter. »Archiv f. slav. Philol.«, Bd V, str. 78–81, 90–94, 623–631. Berlin, 1881. – *Isti*: Zu den Werken des altkroatischen Dichters M. Marulić. »Berichte des kgl. sächs. Gesellschaft d. Wiss. Phil.-hist. Klasse«, XXXVII, 285–295. Leipzig 1886.

⁴ Broz, Ivan: Skazanje od nevoljnoga dne od suda ognjenoga. »Nastavni vjesnik«, knj. I. str. 136–138. Zagreb 1893.

⁵ Maretić, Tomo: Zur Autorschaft einiger Dichtungen der älteren kroatischen Literatur. »Archiv f. slav. Philol.«, Bd. VII, str. 405–418. Berlin 1884.

⁶ Rešetar, Milan: Eine unbekannte Ausgabe Marulić's (De institutione bene vivendi per exempla sanctorum ... Venetiis 1506). »Archiv f. slav. Philol.«, Bd. XXII, str. 233–236. Berlin 1900. – *Isti*: Kleinere Beiträge zur serbo-kroatischen Literaturgeschichte. V. Noch eine Übersetzung aus Marulić. »Archiv f. slav. Philol.«, Bd. XXIV, str. 223. Berlin 1902.

⁷ Fancev, Franjo: Prilozi za povijest hrvatske crkvene drame. »Nastavni vjesnik«, sv. XXXIII, str. 187–188. Zagreb 1925. – *Isti*: Nova poezija Spličanina Marka Marulića. »Rad Jugosl. akademije«, CCXLV, str. 1–72. Zagreb 1933. – *Isti*: Popravci i nadopune tekstu Marulićeve pjesme »Od slavića«. »Ljetopis Jugosl. akademije«, sv. 47 za god. 1933–34, str. 123–124. Zagreb 1935.

⁸ Šišić, Ferdo: Nepoznato Marulićevo djelo. (»Multa et varia ex diversis auctoribus collecta, quae maxime imitatione digna videbantur in hoc opere reponenda ... diligenter curavi M(arcus) M(arulus) P(atricius) S(palantensis)«). »Jugoslavenska knjiva«, god. VII, knj. 1, str. 40–41. Zagreb 1923.

⁹ Zaninović, Antonin: Marulićeve knjige u Dominikanskoj knjižnici u Splitu. »Zbornik u povodu petstogodišnjice rođenja Marka Marulića, 1450–1950«, Zagreb 1950. »Djela Jugosl. akademije«, knj. 39, str. 301–310.

važan podatak pružio je Cvito Fisković¹⁰ u svom članku »Prilog životopisu Marka Marula Pečenića« u snimku vlastoručna rukopisa nađena na Marulićevu primjerku Tortellijeva djela »Orthographia« iz godine 1479., čuvanog u knjižnici Dominikanskog samostana u Splitu.

Poređivanjem tih triju naučnih nalaza, Šišićeva, Zaninovićeve i Fiskovićeve, lako smo stekli uvjerenje, da se u svim tim slučajevima doista radi o rukopisu jedne te iste ruke, t. j. Marulićeve.

Nov i najznačajniji korak pri utvrđivanju Marulićeve vlastita rukopisa učinjen je prilikom nedavnoga nalaza velikoga Marulićeve epskoga spjeva »Davidias«,¹¹ nađenoga u Nacionalnoj biblioteci u Turinu, u rukopisnom kodeksu G-VI-40. Poređivanjem toga rukopisa s upravo spomenutim vlastoručno pisanim bilješkama Marulićevim, dalo se brzo i nedvojbeno ustanoviti, da je i ep »Davidias« pisala ista ruka, koju smo upoznali u spomenutim nalazima vlastoručnih rukopisa kod Šišića, Zaninovića i Fiskovića. Na osnovu toga nametnuo nam je prvi conspectus generalis jasan zaključak, da je ep »Davidias« – Marulićev autograf.

Napominjem, da su svi spomenuti autografi (Rim: »Collecta«, Split: Zabilješke na inkunabulama, Turin: »Davidias«) pisani *latinskim* jezikom (s karakterističnim za to vrijeme abrevijaturama), i to čitkim pismom, odajući u ujednačenosti poteza ruku u punoj snazi i misaonu šredenost. Pisani su oni kaligrafskim, gotovo ornamentalnim pismom (naročito u epu »Davidias«), upravo rišući i odrezujući pojedina slova, odjeljujući ih nerijetko sasvim od susjednih slova, kao samostalne grafičke jedinice. To je razlog, što su često ligature između pojedinih slova slabo ili nikako dovršene, podsjećajući nas čestom grafijskom nepovezanošću pojedinih slova unutar jedne riječi na tipove pisma srodna kasnom semikurzivu. U skladu je s time i česta upotreba blokovskih pismena, i to ne samo u obliku verzalnih slova (na početku stiha), nego i unutar pojedinih riječi: na pr. slovo *l* piše Marulić uvijek u blokovskom obliku (*L*) jednako na početku, kao i u sredini riječi (isp. slika 1, v. 4: *Lauroque*; v. 11: *soLus*). Ukratko: slikar Marulić, pišući slova, ne može se do kraja oteti svojoj slikarskoj, odnosno crtačkoj sklonosti, da crta, upravo riše pojedina slova. Ta činjenica daje osobitu značajku njegovu pismu: ligaturnom nepovezanošću pojedinih slova u jednoj te istoj riječi postiže ne samo ornamentalnije, nego i arhaiziranije pismo, naoko starije od Marulića i njegova vremena. Nije zato nerazumljiva teza F. Fanceva,¹² koji je upravo zbog toga arhaiziranog karaktera Marulićeve rukopisa, kao i Kukuljević, stavljao pojedine »prijepriske« Marulićevih pjesničkih djela, nađenih u »Vrtlu« kao tobožnje anonimne rukopisne prijepise, na kraj XIV. ili početak XV. stoljeća.

¹⁰ Fisković, Cvito: Prilog životopisu Marka Marula Pečenića. »Republika«. IV. Zagreb 1950.

¹¹ Marulić, Marko: Davidias. Priredio J. Badalić. »Stari pisci hrvatski«. knj. 31. Zagreb 1954, str. 1–229.

¹² Fancev, Franjo: Vatikanski hrvatski molitvenik i dubrovački psaltir. Dva latiničom pisana spomenika hrvatske proze XIV. i XV. vijeka. »Djela Jugosl. akademije«, knj. XXXI, Zagreb 1934, str. 37–38.

Međutim, nalaz spomenutih i utvrđenih *latinskih* autografa ponukao me da ogledam i ispitam rukopisne karakteristike *hrvatskih* Marulićevih radova, sačuvanih u Arhivu Jugoslavenske akademije u Zagrebu, napose u znamenitom Lucićeve »Vrtlu«, kao najbogatijem vrelu Marulićeve pjesničke ostavštine. Već prvi pogled na određenu grupu Marulićevih rukopisa u Lucićeve kodeksu dao je pozitivne rezultate, to jest da Arhiv Jugoslavenske akademije čuva u Lucićeve »Vrtlu« i – hrvatske autografe Marulićeve. Nisu to neki novi, nepoznati pjesnički radovi, nego su to djela, koja su spomenuti istraživači Marulićeva pjesničkog rada oklijevajući i s rezervom ubrajali u pjesnički opus našega slavnoga Splitsanina na temelju jezične i poetičke fakture upoznate i utvrđene u autentičnim Marulićevim djelima, u prvom redu na njegovoj štampanoj »Juditi«. Nov, grafički momenat, koji utvrđuje autografsku identičnost latinskih rukopisa »Collecta« i »Davidias« i tih hrvatskih pjesničkih proizvoda u Lucićeve »Vrtlu«, potvrđuje prema tome a posteriori na zoran način nepo- bitno Marulićevo autorstvo i tih pjesničkih radova na hrvatskom jeziku, sačuvanih u »Vrtlu«.

To su u Lucićeve »Vrtlu« ovi pjesnički radovi:

1. *Govorenje sv. Bernarda od duše osujene* (listovi »Vrtla« 220 r. do 232 v., bez početnih listova pjesmotvora, na kojima je bilo prvih 90 stihova); 2. *Skazanje od nevoljnoga dne od suda ognjenoga napokonji koji ima biti* (listovi »Vrtla« 232 v. do 254 r.); 3. *Život blaženoga sfetoga Ivana Karstitelja* (listovi »Vrtla« 255 r. do 265 r.).

Ta tri rukopisa, koji zauzimaju u cijelosti 43 lista Lucićeve »Cvitja vrtal pun slasti duhovne«, bila su odavna predmetom književno-povijesnoga i paleografskog spora: tako je na pr. Kukuljević prva dva rukopisa, »Govorenje« i »Skazanje«, uvrstio u svoje izdanje »Pjesama Marka Marulića« (Stari pisci hrvatski, knj. 1, str. 279–339, Zagreb 1869), ma da je u svoje vrijeme bio u jakoj sumnji, da su ta djela, s obzirom na pismo i grafiju njihovih rukopisa u »Vrtlu«, starijega datuma, pa i starija od samoga Marulića. Napose je Kukuljević sumnjao u Marulićevo autorstvo »Govorenja«, kako se to vidi iz njegove vlastoručne bilješke na tom spjevu, čuvanom u rukopisu Arhiva Jugoslavenske akademije (na sign. I-b-55), gdje on zapisuje, da bi to »Govorenje« moglo biti Marulićevo (valjda po duhu i poetičkoj strukturi), ali po jeziku i *pismu* čini mu se da je starije od Marulića »i da pripada XIV. i barem početku XV. vijeka«. Pa i u svojoj uvodnoj studiji »Marko Marulić i njegovo doba« (u izdanju »Pjesama Marka Marulića, Zagreb 1869) izjavljuje Kukuljević (str. LXXIV), »da se ne zna za stalno, da li su dvije posljednje pjesme (t. j. »Od nevoljnoga dne« i »Govorenje«) iz njegova (Marulićeva) pera proizašle«. Opravdava on svoju odluku o uvrštavanju tih dvaju prikazanja u svoje izdanje Marulićevih pjesama specifičnim, tako reći »marulićevskim« karakterom tih dvaju radova. »No budući da se u XV. i početkom XVI. vijeka, po našem barem znanju – piše Kukuljević, l. c. – Marulić jedini pisanjem duhovnijeh prikazanja bavio, te sav smjer i duh

posljednjih dviju prikazanja njegovu smjeru i duhu pisanja potpuno odgovara; budući, nadalje, da isti jezik rečenih prikazanja jeziku Marulićevih pjesama sasvim naliči, a pošto i glede forme pjevanja znamo, da je Marulić kadikad ne samo u aleksandrincima, nego i u osmercima pjevati običavao, to mislim, da mi može savjest čista biti, što sam i posljednja dva prikazanja uvrstio među djela Marulićeva, sve do toga, dok se za izvjesno dokazalo ne bude, da su proizvod kojega drugoga hrvatskog pjesnika«.

Međutim Ivan Broz¹³ pokušao je i odlučnije osporiti Marulićevo autorstvo prikazanja »Od nevoljnoga dne od suda ognjenoga«, a iznio je i sumnje u Marulićevo autorstvo drugoga prikazanja »Govorenje svetoga Bernarda«. Njegova se argumentacija oslanja na tobožnju filozofijsko-teološku neusklađenost u shvaćanjima, koja su se odrazila u prikazanju »Od nevoljnoga dne« i Marulićevih asketskih djela (»De institutione bene vivendi«), poimence tretiranje Solomunova lika. Zaključuje zato, da »pjesnik Marulić ne može pobijati bogoslovca ili, upravo reći, asketa Marulića«. Međutim zna se, da Marulić nije bio nikakav, a najmanje profesionalni bogoslovac, nego je bio laik i pjesnik, koji je u religioznim pitanjima zastupao i svoja lična, pretežito pjesnička gledanja (misticizam), tako da je na tom području dolazio i u sukob s profesionalnom teologijom.¹⁴

F. Fancev pak, bilježeći Kukuljevićeve i Brozove sumnje, ističe, da na to sporno pitanje nije ni Jagić odgovorio u Predgovoru« k prvoj knjizi »Starih pisaca hrvatskih« (1869), ma da je branio Marulićevo autorstvo pjesama uvrštenih u Kukuljevićevoj redakciji u to Akademijino izdanje. I Jagić je naime jasno zapazio, da se upravo tih četrdesetak listova »Vrtla«, gdje su spomenuta tri pjesnička rada Marulićeva umetnuta u »Vrtal«, oštro odvajaju spoljašnjim značajkama (formatom i kvalitetom papira), kao i pismom, od ostalih rukopisa »Vrtla«, pa je s obzirom na »starinskije« pismo tih umetnutih listova dopuštao, da su ti listovi pisani »puno starijom rukom« (od ostalih rukopisa »Vrtla«). Fancev, usvajajući te sumnje Jagićeve i Kukuljevićeve, pošao je i dalje, te je tim trima književnim radovima, s obzirom na ukazane njihove vanjske karakteristike, kao i na njihov sadržajni karakter (religiozna poezija) odrekao tim pjesmama svako Marulićevo autorstvo i proglasio ih anonimnim pjesničkim proizvodima hrvatske crkvene književnosti XV. stoljeća. Štaviše, Fancev¹⁵ smatra taj umetak u Lucićevu »Vrtlu« zgoljnim prijepisima iz XV. stoljeća.

Međutim, danas smo, eto, u mogućnosti – upoznavši rukopise pisane vlastitom Marulićevom rukom, počevši od rimskih »Collecta« pa do turske »Davidias«, – da u tom umetku »Vrtla« prepoznamo neosporne Marulićeve autografe, pisane hrvatskim jezikom i time ujedno pružimo bitan dokazni prinos za Marulićevo autorstvo spomenutih književnih

¹³ Broz, l. c., str. 136–138.

¹⁴ Marulić, Marko: Davidias, str. 9.

¹⁵ Fancev, Franjo, Vatikanski hrvatski molitvenik, str. XXXVIII.

radova. Bez ulaženja u detaljniju analizu paleografskoga karaktera tih rukopisa, lako je utvrditi i laiku na prvi pogled, da se radi o istoj ruci, koja je pisala rukopise u tome umetku »Vrtla«, kao i ep »Davidias«: to je ruka s ispisanim, gotovo kaligrafskim pismom, kakva je bila ruka crtača i slikara Marka Marulića, ruka odlučnih, sigurnih i gotovo umjetničkih poteza. Rado se Marulić služi i u rukopisima toga umetka, kao i u »Davidijadi« crtanim verzalijama na početku stiha: didaskalija piše slikar Marulić, kao poklonik boja, crvenim mastilom. Gotovo sva slova u »Govorenju«, »Skazanju« i u »Životu sv. Ivana Krstitelja« odaju jednaki rukopisni ductus, a taj je tipično »marulićevski«, kako je malo prije opisan. Umjesto svake dalje detaljnije analize grafičke strane tih rukopisa, prilažem faksimilske snimke jedne strane »Govorenja«, jedne strane »Davidijade« i jedne strane »Života sv. Ivana Krstitelja«, koje će i laičkom oku govoriti uvjerljivije od svake teoretske analize.

III.

Saberemo li sve rečeno ujedno i suočimo li u priloženim faksimilskim reprodukcijama istaknute elemente identičnosti registriranih rukopisa, dobivamo zoran dokaz o istovetnosti pisareve, odnosno piščeve ruke svih tih rukopisa, to jest ruke pjesnika i slikara Marka Marulića. Prema tome u umetku Lucićeva »Vrtla« ne ćemo odsad gledati neke, ma i vrijedne prijepise kraja XV. ili početka XVI. stoljeća, kako je to tvrdio F. Fancev, već najdragocjenije strane, što ih je u sebi sačuvao prevrijedni Lucićev »Vrtal«, to jest izvorne rukopise Marulićeve. Time se ujedno a posteriori opravdava i Kukuljevićevo uvrštenje tih književnih radova Marulićevih u Akademijino izdanje Marulićevih »Pjesama« iz godine 1869.

Na osnovu svega toga možemo konstatirati ovo: u rukopisu Marulićeva epa »Davidias« upoznali smo vrijedan Marulićev autograf, ali na latinskom jeziku. To isto vrijedi i za latinska »Collecta«, kao i za vlastoručne zabilješke i prijepise Marulićeve na latinskom jeziku, što su ih pronašli i objavili A. Zaninović i C. Fisković. Međutim nalaz Marulićevih hrvatskih autografa u umetku Lucićeva »Vrtla«, čuvana u Zagrebu, izdiže se svojom vrijednošću za našu književnost neisporedivo više od svih latinskih Marulićevih autografa: jer odsad mi raspoložemo književnim radovima osnivača naše umjetničke književnosti pisanim vlastitom njegovom rukom na materinskom jeziku. Bitna je to dopuna – u pogledu autentičnosti djela Marulićevih – njegovoj štampanoj »Juditi«, tome kamenu temelju naše umjetničke književnosti.

Nakon svega toga rješava se onda samo po sebi i pitanje autorstva spomenutih pjesničkih djela iz kraja XV. i početka XVI. stoljeća: i »Skazanje od nevoljnoga dne od suda ognjenoga«, i »Govorenje svetoga Bernarda« kao i dosad neobjavljeni prozni hagiografski rad »Život blaženoga svetoga Ivana Krstitelja«, – pripadaju peru autora »Judite«.

Prva dva od upravo spomenutih pjesničkih djela (u stihovima) objavljena su, kako je poznato, uza sve tadašnje sumnje o njihovu autoru, kao pjesnički radovi Marulićevi. Kolik je u tim radovima Marulićev pjesnički prinos, a kolik njegovih uzorâ ili autorâ, kojima se nadahnjivao pri prevođenju, odnosno prerađivanju tih pjesmotvora, ne ćemo ovom prilikom utvrđivati, jer to smatramo drugorazrednim pitanjem u ovakvim slučajevima, kad se radi o jezičnim spomenicima, kakvima valja prvenstveno smatrati i oba spomenuta prikazanja Marulićeva pisana *stihom*.

S istoga razloga jezične dokumentativnosti valja istaći i posebnu, upravo visoku cijenu trećega književnog rada pronadenog, a dosad neobjavljenoga, *proznog* sastavka Marulićeva u spomenutom umetku »Vrtla«, to jest hagiografskoga sastavka »Život svetoga Ivana Krstitelja«. Već sama činjenica, da se radi o Marulićevu *proznom* sastavku na hrvatskom jeziku, pojačava naš interes za taj rad s razloga, što je Marulićeva proza na našem jeziku – u poredbi s bogatom latinskom ostavštinom u stihu i u prozi te jednako obilnom baštinom na hrvatskome jeziku u vezanom slogu – i odviše oskudna. A ipak upravo prozni spomenici kadri su nam dati svojom gradom razgovornoga i književnog jezika širi oslonac za upoznavanje i proučavanje svih jezičnih osobina narodnoga jezika na određenom stepenu razvitka.

Međutim hrvatska proza Marulićeva, kako je upravo istaknuto, nije bogata, a još je manje poznata, jer je najvećim dijelom neobjavljena. Kukuljević, nabrajajući »Marulićeva hrvatska djela u prozi« (u Uvodu Marulićevim »Pjesmama«, str. LXXV–LXXVII) bilježi u svemu tri rada, i to: njegov prijevod knjige Ivana Gersona »Od naslidovanja Isukarstova (De imitatione Christi), zatim prijevod »Nauči sv. Bernarda k sestri svojoj« (Divi Bernardi Abbatis ad sororem bene vivendi in christianam religionem) i »Život svetoga Jerolima«. Od ta tri prozna rada na našem jeziku objavljen je do danas samo jedan (»Život svetog Jerolima«), dok su druga dva i do danas ostala u rukopisima, kojima je jedva moguće ući u trag. No kako su svi ti rukopisi – sudeći po škrtim obavijestima Kukuljevićevim¹⁶ o njima – odreda prijepisi, pa i kasniji od Marulićeva vijeka, jedva da se oni mogu smatrati u svakom pogledu autentičnim svjedočanstvima Marulićeva jezika i vijeka. Ta se sumnja daje, po mome mišljenju, dokazati upravo trećim od navedenih proznih radova Marulićevih, koji je V. Jagić objelodanio u »Starinama« godine 1869. (knj. I, str. 226–236). Objelodanjujući naime taj hagiografski sastavak pod nazivom »Život sv. Jerolima«, izriče Jagić svoju sumnju u Kukuljevićevu tvrdnju (»Pjesme«, str. LXXVI), da bi taj sastavak bio Marulićev rad. Svoju sumnju obrazlaže Jagić upravo jezičnim karakterom samoga sastavka: »sudeći po osebinama jezika – veli Jagić – rekao bih prije, da to nije, nego li da jest djelo Marulićevo« (str. 226). Potanje ne obrazlaže svoje tvrdnje ni Jagić. Meni se, međutim, čini, da bi ipak Kukuljević

¹⁶ Kukuljević, l. c., str. LXXV–LXXVI.

mogao imati pravo: taj se naime Marulićev sastavak »Život sv. Jerolima« značajno poklapa s našim hagiografskim radom »Život svetoga Ivana Krstitelja« u svom bitnom dijelu – u tematici i idejnosti. Jedan i drugi rad obrađuje kako u liku sv. Jerolima tako i u liku sv. Ivana Krstitelja na jednaki način – asketski (svetački) lik, kao uzore kršćanskoga odricanja i služenja bogu. Takva tematika i idejnost bile su itekako indicirane za homiletičke priručnike duvnama i duhovnicima, za koje je takve sastavke i pisao naš slavni moralista i svojedobni nečujamski pustinjač. No kako se u prijepisu, što ga je objavio Jagić, radi o poznijoj i jezično dotjeranijoj redakciji toga spisa, gdje su se izgubile neke 'marulićevske' neujednačenosti i osobine, osporio je Jagić tome spisu Marulićevo autorstvo.

A stvar je, po mome mišljenju, u tome, da je Jagić pronašao i objelodanio hagiografski sastavak »Život sv. Jerolima« u kasnijoj redakciji i u takvu prijepisu, koji je uklonio iz izvorna Marulićeva rukopisa neke neujednačenosti Marulićeve (na pr. nedosljedan postupak s glasom »l« na koncu riječi ili pred drugim suglasnikom). Zbog toga je razloga – a i nekih drugih, manje važnih – Jagić mogao posumnjati u Marulićevo autorstvo »Života sv. Jerolima«, jer u tome proznom sastavku nema te pojave, koju, međutim, gotovo kao pravilo pratimo ne samo u štampanoj »Juditi«, nego i u drugim Marulićevim pjesničkim sastavcima pronađenim u rukopisima i objelodanjenim u »Pjesmama« (Zagreb 1869).

Zagledamo li se ipak pomnije u »Život sv. Jerolima«, opazit ćemo, da je i prepisivač rukopisa »Života sv. Jerolima«, kako ga je objavio Jagić, bio nedosljedan u svome počakavljanju toga sastavka: uklonivši štokavske natruhe u postupku sa spomenutim slučajevima glasa »l« u korist čakavskih, ostavio je on netaknutima odjeke *ekavštine* u istom sastavku, a koji su odjeci jednako značajni za književni jezik Marulićev. I tako se u tom sastavku uporedo ređaju ovakve miješane jezične pojave: uz ikavske oblike kao što su na pr. poluvirnici (str. 227, 235), vira (str. 228), tilo (str. 229, 234, 235), svit (= svijet, str. 233 i 236), lito (str. 234, 235), misto (str. 234), diliti (str. 234), dilo (str. 236), – nalazimo tu i ovakve *ekavske* oblike: verni (str. 227), neverni (str. 227), poluvernici (str. 221), leto (str. 228), nevernici (str. 228), vera (str. 228, 230, 231), mesto (str. 234), telesni (str. 234), kolena (str. 235), delak (str. 236), svet (= svijet, str. 232). I upravo ta činjenica, da su se ti ostaci *ekavštine*, karakteristični za Marulićev književni jezik,¹⁷ i pored ukaza-

¹⁷ Isp. i prilog Mate Hraste »Crtice o Marulićevoj čakavštini« (u Zborniku u proslavu petstogodišnjice rođenja Marka Marulića 1450–1950. Zagreb 1950, Djela Jugoslavenske akademije, knj. 39), gdje se (na str. 251) kaže i ovo: »U djelima M. Marulića nalazimo pored redovnog refleksa -i- i -e- u primjerima: *peti* (Pjesme Marka Marulića. Zagreb. Jugosl. akad., 1869. str. 7), *vernim* (ib. p. 7), *vernost*, *verno* (ib. p. 75), *vernom* (ib. p. 44), *vera* (ib. p. 88), *vernik* (ib. p. 61), *neverniku* (ib. p. 53), *verovat* (ib. p. 44), *celovat* (ib. p. 43), *nesmerni* (ib. p. 40), *drevje* (ib. p. 77)«.

Nije, međutim, ni tim ekavizmima, što ih navodi M. Hraste, iscrpljen repertorij ekavskih refleksa u Marulićevom pjesničkom radu. Najčešći je, kako se to vidi i iz navedenih primjera M. Hraste, taj refleks u svezi s riječju *vjera*, odnosno *nevjera*. Evo nekoliko novih primjera takvog refleksa, koji se primjeri nalaze od reda u

noga paljetkovanja Marulićeva izvornika u objelodanjenom prijepisu, sačuvali u ovakvu miješanom obliku, može nam ta činjenica simbioze ekavštine s ikavštinom poslužiti kao dokaz, da je »Život svetoga Jerolima« ipak – Marulićev rad.

Međutim, bilo tako ili inače, »Život sv. Jerolima« upravo zato, što je pozniji prijepis, ostaje samo posrednom dokumentacijom kako za izvornu Marulićevu prozu, tako i za naš jezik Marulićeva vijeka. Prema tome može se kazati, da smo se sve do danas mogli, pri ispitivanju Marulićeve proze, oslanjati uglavnom na nekoliko uvodnih stranica njegove »Judite« (uz prozna marginalija u istom epu).

Ipak za Marulićevo autorstvo »Života svetoga Jerolima« govorele bi još neke karakteristične pojedinosti: Marulićev pustinjak sveti Jerolim »oštar cilici na tilu nošaše« (str. 234), a isto tako i drugi pustinjak, sveti Ivan Krstitelj »cilici od strun na sebi nošaše« (l. 264 v.); pa i romanzama imaju zajedničkih, kao na pr. tempal, adoravati.

I još jedna pojedinost terminologijskoga karaktera: oduševljavajući se asketskim likom svetoga Jerolima naš se hagiograf ponosi svojim dalmatinskim zemljakom svecem (Jerolimom) i njegovim hrvatskim jezikom: »Jerolim je naš Dalmatin – kaže se tu doslovce (»Starine« I, str. 230) – on je dika, poštenje i slava i svitla kruna hrvatskoga jezika«, a poznato je, da je Marulićeva »Judita« »složena v hrvatskih versih«. A to u Marulićevu vijeku i literaturi njegove sredine nije bio čest termin.

Sve nas to upućuje na zaključak, da Jagićeve sumnje o Marulićevu autorstvu »Života sv. Jerolima« svedemo na najmanju mjeru uvjerenosti, te se priklonimo Kukuljevićevu uvjerenju, koje ide u prilog Marulićeva autorstva toga hagiografskoga rada.

V.

Nalazom novoga Marulićeva hagiografskoga rada u njegovu autografu »Život sv. Ivana Krstitelja« bitno se proširuje osnovica za studij Marulićeve proze: jer taj je rad Marulićev njegov izvorni rukopis. Nije ni on, istina, napose datiran, ali je sva prilika, da je pisan negdje na izmaku XV. stoljeća, to jest u doba, kad Marulić piše pretežito hrvatskim jezikom. To su godine kad stvara i svoju »Juditu«, koja je – kako je poznato – bila dovršena godine 1501.; to su godine, kad on prevodi na hrvatski i djelo Tome Kempenca »De imitatione Christi«, dovršivši prevođenje 20. lipnja 1500. Poslije toga nastupit će njegovo puno sazrije-

nesricanim dijelovima stiha, pa su u toliko značajniji: *veruj* (p. 77, v. 70; p. 84, v. 341), *verna* (p. 91, v. 600), *vernost* (p. 93, v. 696), *verni* (p. 124, v. 860). *veran* (p. 139, v. 330), *verno* (p. 313, v. 46), *nevernim* (p. 306, v. 903).

No ima jednakih refleksa i kod niza drugih riječi: *peti* (p. 75, v. 2), *scde* (p. 89, v. 551), *sedi* (p. 89, v. 553), *telo* (p. 312, v. 16; p. 313, v. 44; p. 313, prozna didaskalija), *tela* (p. 312, v. 20), *telu* (p. 313, prozna didaskalija), (sega) *sveta* (p. 316, v. 162, prema »sega« *svita*, p. 318, v. 222), *večni* (p. 337, v. 111), *nevernim* (p. 306, v. 903) i t. d.

vanje kao poznijega slavnoga latiniste, u kojemu će razdoblju (do god. 1516.) izraditi i svoj veliki latinski pjesmotvor »Davidias« (6.750 stihova). Sva je prilika, prema tome, da veći dio pjesničkoga rada Marulićeva na našem jeziku, pa tako i naš »Život sv. Ivana Krstitelja«, ide svojim nastankom u zadnje decenije XV. stoljeća, te se prema tome mogu uzeti kao dokumenti hrvatske proze kraja XV. stoljeća.

Sam rukopis »Života sv. Ivana Krstitelja« obasiže 11 osminskih listova (u »Vrtlu« ll. 255 v – 265 r.); pisan je jezikom, grafijom i ortografijom kao i »Judita«, to jest čakavskom ikavštinom, natrunjenom tu i tamo štokavskim i ekavskim oblicima. Piščev rukopis posve je jednak u grafijskom pogledu onome, koji smo utvrdili opisujući dosad poznate Marulićeve latinske autografe, od rimskoga rukopisa »Collecta« i turinske »Davidijade«, pa sve do dvaju hrvatskih prikazanja, koja zajedno s našim »Životom« čine umetak »Vrtla« (ll. 220–265): čitak, crtački rezan, zanemarenih ligaturâ, sigurnih poteza. Količina romanizama nevelika je: tempal, setemana (1.255 r.), carta (1.257 r.), adoravati (1.258 v.), trat (1.260 r., 261 v.), luchierna (1.261), cuntentati se (1.263 v.), pratchati (1.264 v.).

Glasovi, oblici i sintaksa, koje susrećemo u »Životu«, potvrđuju u proznom obliku glavne značajke Marulićeva jezika i stila, koje su utvrđene za glasove, oblike i sintaksu u njegovoj »Juditi«.¹⁸ Ne ću zato navoditi pojedinih potvrda za istaknutu činjenicu, jer bi takvih potvrda bilo na pretek. Spomenut ću samo, iz posebnih razloga, odraze štokavskih oblika i u »Životu sv. Ivana Krstitelja«, analogno kao i u »Juditi«. Za te i takve odraze štokavskih oblika (naročito u postupku s glasom *l* na kraju riječi), za koje bi se mislilo, da su tu i tamo ubačeni u »Juditu« i druge Marulićeve pjesmotvore kao potreba vezanoga sloga (zbog sroka ili broja slogova), javljaju se eto, podjednako i u njegovoj prozi, gdje takve versifikacijske potrebe ne bi bilo: pored *prostil* čitamo na istoj strani i *prostio*, *virovao* (l. 255 r.); pored *rechao* (l. 255 r. i 264 r.), *zao* (l. 259), *uchazao* (l. 257), *prorochovao* (l. 261), *dao* (l. 262) *naredio* (l. 263 v.), nalazimo *rechal* (l. 255 v. 264 r.), *govoril* (l. 257 v.), *prisal* (l. 262 v. i 264 r.) i t. d. i t. d. To znači, da su ti glasovi i oblici bili Maruliću jednako poručni u čakavskom i u štokavskom obliku, a isto to vrijedi i za njegovo miješanje ekavštine i ikavštine. Toliko o jeziku »Života sv. Ivana Krstitelja«.

A sada još riječ-dvije o izvornosti samoga rada.

Ustanovljeno je naime, da su sva tri Marulićeva prozna rada, koja je zabilježio Kukuljević, – prijevodi odnosno preradbe tuđih izvornih djela. Temeljitiije, naučne analize, koja bi raspravila i pročistila odnos tuđih

¹⁸ Isp. M. Kušar: Rječnik nepoznatih i neobičnih riječi i značenja Marulićeve »Judite«, u izdanju Matice Hrvatske, Zagreb 1901, str. 97–112. – Zatim Vj. Štefanić: Neke osobine Marulićeva jezika (u Štefanićevoj redakciji Marulićeve »Judite«, Zagreb »Zora«, 1950, str. 130–134). – Nadalje, P. Škok: O stilu Marulićeve »Judite«, »Zbornik u proslavu petsto godišnjice rođenja Marka Marulića, 1450–1950«, Zagreb, Jugosl. akademija 1950, str. 165–241, i M. Hraste: Crtnice o Marulićevoj čakavštini. »Zbornik u proslavu M. Marulića«, Zagreb 1950, str. 243–272.

izvora i Marulićevih prijevoda ili preradbi, nažalost još nije dala naša nauka. A što da kažemo u tom smislu o našem »Životu sv. Ivana Krstitelja«?

Budući da je i taj hagiografski rad po svojoj kompozicijskoj i jezičnoj strukturi vrlo sličan »Životu sv. Jerolima«, nameće se sama od sebe pomisao, da bi i taj rad mogao imati tuđi uzor, pa bi prema tome i on mogao biti prijevod ili preradba stranog izvornika. Zasad mi to nije uspelo utvrditi ni u jesnom ni u niječnom pravcu. Tema je ta u srednjovjekovnoj književnosti crkvenoj bila veoma popularna, pa ju je u svojim homiletičkim spisima (homiliae, sermones) obrađivao čitav niz imenitih srednjovjekovnih crkvenih pisaca kao na pr. čuveni Beda,¹⁹ pa onda Bruno Astensis, Godefriedus, Haymo, Petrus Chrysologus, Rabanus Maurus i dr., ali ni u jednom od radova tih pisaca, koji obrađuju temu sv. Ivana Krstitelja, nisam mogao naći izvornika za Marulićev »Život sv. Ivana Krstitelja«. No mogao sam utvrditi, da su se, prirodno, svi ovi srednjovjekovni hagiografi služili pri obradbi teme sv. Ivana Krstitelja kao osnovnim vrelom – biblijskom kronikom o tom svecu. Tako sam mogao ustanoviti, da je ekspoziција »Životopisa« rađena sasvim na temelju biblijske kronike po evanđelju Lukinom (I, 5–24, 57–80).

Nisu, uostalom, tu temu mimoišla ni srednjovjekovna, a i Maruliću suvremena talijanska prikazanja, kako nam to svjedoči »Rappresentazione di santo Giovanni Battista«, koju su sastavili Tomaso Benzi i Feo Belcari, a objavio ju je Alessandro D'Ancona u svojoj zbirci »Sacre rappresentazioni dei secoli XIV, XV e XVI raccolte«, (Firenze 1872, vol. 1, str. 241–253). D'Ancona daje bibliografiju niza izdanja toga prikazanja u XV. i XVI. stoljeću, dokazujući i time, kako je to prikazanje o sv. Ivanu Krstitelju bila popularna tema. Vrijedno je istaći, da ni u tom prikazanju nije prikazan tragičan konac Ivanov, nego se prikazanje svršava, kao i u našem »Životu«, sa susretom Ivana i Krista u pustinji, gdje se obojica, propovijedajući narodu odricanje od slasti i lasti ovozemaljskoga života, hrane pustinjskim biljem, »bevendo dell' acqua del Giordano«. Kao svojevrсни moralistički deus ex machina osvanjuje na kraju prikazanja Andeo, koji ukazuje prisutnima na svet život Ivana i Isusa kao primjere valjana života.

»Comprendere puo ciascun per quale strada
si vada al ciel ...

pero, chi vuol tra' santi aver sua sorte,
fugga li vizi ed ogni gente fella ...« (str. 253).

Prema tome, kao i srednjovjekovni crkveni, tako i svjetovni pisci Srednjega vijeka oslanjali su se u svojim obradbama svetačkih motiva, kakav je i »Život sv. Ivana Krstitelja«, odreda na biblijsku kroniku. A to je, mislim, mogao u konkretnom slučaju učiniti izravno i naš Marulić, pišući svoj »Život sv. Ivana Krstitelja«, kao što je to činio pišući potkraj XV. i početkom XVI. stoljeća svoju »Juditu« i »Davidijadu«, kao i niz ostalih pjesmotvora s biblijskom tematikom.

¹⁹ Isp. *Migne: Patrologia*, tt. 44, 52, 94–95, 107, 110, 165, 174.

No bilo tako ili inače, za nas taj Marulićev autograf ostaje, i u ovom obliku, bez obzira na njegovu stvaralačku izvornost, dragocjenim dokumentom Marulićeve proze. Pa kad se pristupi važnom poslu oko izdavanja Marulićevih prozanih radova pisanih našim jezikom,²⁰ kako je to učinjeno pred 85 godina s njegovim »Pjesmama« (1869), – zauzet će među njima posebno mjesto i »Život sv. Ivana Krstitelja« kao vrijedni jezični spomenik stare proze hrvatske.

ZIUOT BLASENOGA SFETOGA IUANA CHARSTITELA¹

Marko Marulić

(255r). Vmileni chral Daudi zelechymnositi slusbu Bosyu u tempal naredy da duadeset y cetare popi sluze u criquj sfachy suoyu nediglu. Y meu chimi popi by gimenom se zouise Habya, od choga yzagde pop Zacharia chy gimase zenu Zabetu neplodnicu. Ty bichu zyuiy u miru strachom Bosgym obslusuuchy zapouidy gnegoue. Y bichu prisly obadua na starost ne gymyuchy sina; pryde urime y setemana, da Zacharya slusy u templu yedan dan chadechy oltar tamganom, a puch uancha stase mollechym, uchasa mu se Archangel Gabriel na desnu oltara, pristrasi se Zacharya. Rece angel: Ne bog se, zac ye tuoya molitua uslisana prid gospodinom Boom, da Bog prosty grisy gnichouy y da ty syna. Da rece Zacharia angelu: Cho mi zlameny dayes, day Bog puchu prostyo grisy gnich. Rece angel: Ono ty zlamenye daiu, da chye tuoya Zabeta porodity y chada porody onda uiruy da ye gospodin Bog puchu grisy prostil. Uidechy Zacharya da ye star y gnegoua zena Zabeta ne more uirouaty da chye syna gymaty. Rece mu angel: Zac nisy uirouao ricem che ty rechoch od strane Bosye, chotes onimity y nechyes mochy gourory dolecho ly se ne porody Zabeta chacho sam ty rechao chotye sina rodity, choga ymenom chotes zuati Iuan (255v) milosty Bosye pun on chotye bity. O gnegouu poroienyu mnosi se chote ueselity y radouaty yere gnegouu poroienye mnosich chote bity spasenye, zac slatchosty telesne y raschose sega sfita chotye pogardity; nechye pity vina ny nyednu rich

²⁰ Dosad su objavljena u svemu samo dva prozna rada Marulićeva (oba prijepisi), i to spomenuti već hagiografski sastavak »Život sv. Jeronima« (objavio V. Jagić u »Starinama«, V, Zagreb, 1869) i »Oficij blažene dive Marije« (objavio F. Fancev u »Djelima Jugosl. akademije«, knj. XXXI, str. 79–101. Zagreb 1934).

¹ O izvornom rukopisu, karakteru i jeziku ovoga Marulićeva rada isp. prednji priređivačev članak: »Marulićevi hrvatski autografi u Arhivu Jugoslavenske akademije«. Ovaj tekst (editio princeps) donesen je u grafiji izvornika. U ortografiju i interpunkciju izvornika, u kojima ima nemalo tragova piščeve nedosljednosti, dirano je samo onda, kad se radilo o boljem razumijevanju odnosnih mjesta. S istog su razloga odvajane negacije i refleksivne zamjenice u slučajevima njihove povezanosti s odnosnim glagolskim oblikom.

cha clouicha more opogity; y iuschye v utrobi suoye matere bogchyega sueta ducha napunity y mnosich na veru Ysucharstouu chotye pripeglaty sueto pismo pripouidauchy y charstechy puch. Chi uancha crique stase cechauchy cuyase se da Zacharya tolichu u templu stase. Y chada ys templa yzagde ne mogase gouriti. Rece puch: Of ye uid[il] cacho by u templu. Y pogde Zacharya doma nym. A Zabeta zaca zatym sestý misech. Posla gospodin Bog vangela Gabriela ch diuicy Marigy day rece da chye po chriposty ducha sfeta syna bosya u utroby zacaty y porodity a dyuom ostaty. Yos yo rece angel: eto ye sestý misech sada da tuoya blisicha stara Zabeta neplodnica u sfoyy starosty sina ye zacala. Rece Marya angelu: Euo raba gospodnya, budy meny po ricy tuoyoy. Ustase tada Marya y pogde barzo zach Ysus chy byse u utroby gneye zeglase posetity Gyuana yos u utroby materiny. Pride u Yerosolim, gdy stase Zacharya, ulize u chntiu gnegouu y posdrauy Zabetu ter yo poca pouidaty cudesá cha y bise rechal angel. Ucite se mlade diuicice od Blasenedyue Marye poslusity staricam humileno. Maria ne gleda dug put y tesach da barzo pogde na goru da posluzy staroy Zabety nosechy. Chacho Marya pride Zabety pozdraui yu y on chip y on cas usradoua se ditece u utroby Zabetiny, zac ga Ysusom napuny, y usuapi Zabeta uelicism glasom: (256r) Sarca y tila yere sfety duch choga bise puna cygnase yu uapiti y rece Mary dyuicy magcy Ysusouy: Blasena s y blagosloflena sy ty meu sfimy zenamy, zac sfacha zena s gricom zacigne, da ty sama pres gricha ystocnoga syncha zaca, ne po symenu chouciaschomu, nego po chriposty ducha sfeta. Ty nebescho zascignenye napuny, ty martua clouicha uschrisy, ty prochlestuo Euino zascyny, ty nam da milost od blagosloua. Blagosloflena y na nebesich za uoglu ueliche plachye y blagosloflen plod od utrobe tuoye, zac po gnem sfy bismo spaseny y blagoslofgleny; ne zac si ty blagosloflena, on ye blagoslofglen, nego zac on pryá by blagoslofglen ty si blagosloflena y blagoslofglen stup y blagoslofglen slatchy plod chy uzagde od stupa. Blagosloflen prut od zile Yesse, blagoslofglen y rumeny cuit chy ys te zile yzagde. Blasena tachoua maty, blagoslofglen tachof syn. Da od chude meny by tolichu dobro ueselye y radost da maty moga gospodina pryde ch meny. Euo on chip chacho usy mogy slisase glas tuoga posdrafglenya. Usradoua se u uelichu ueselyu ditece u utroby mogoy. Blaseny sy ty cha uiroua zac se chotye yspunity sfacha cha su recena od Boga (256v). Ty sy slaua Hycrosolynscha; ty sy radost Ysraelscha, ty sy postenye y uscrysény pucha nasega. Rece tad Marya:

*Velyca dusa ma / hvalom gospodina
 Uesela uasda sta / chad gnega pomina
 Duch se usradoua / u bogu spasu mom
 Chy nebesa schoua / y zemglu sfa ca s gnom
 Jer choga uisyne / misal ne mose sech
 Posry na nysine / rabe se gory stech
 Chy to budu znaty / synovy od zene
 Blaseny budu zuaty / od sad euo mene*

*Meni bo velicha / stuory chy e moguch
 chomu ny prilicha / tolicoye slouuch
 Milosardye suoye / od roda do roda
 Suym chi ga se boye / dauat mu ye goda.
 Sfarseno mogustuo / hu umichyu sfu sagna
 A sardach ocholstuo / dostogno rasagna
 S pristolya usuisenich / potischye dolicha
 usuysy humulenich / uarch nebes goricha.
 Lacnych ter ubosich / u dobro postavy
 a bogatich mnosich / ysprasnyf ostauy
 Jsraela pryja / slugu sfoga y gnemu
 obytnyia ysda / ystynan u sfemu
 Chacho rece nasim / on roditegrem sam
 Abramy y ostalym / da tye dat sebe nam.²*

Sta Marya try misecy Helyzabetom sluset yo s uelichim umilenstuom. Y suarsi se uryme od gne poroyenya y porodny deuetny misech syna, chy ryc chada rod y bliziche (257r) ysuuidif slisase ueselya cynise da gospodyn Bog bise yo uchazao uelicho milosardye suoye na gnu, zac cudno zaca y porodny tacho slafna tachoua syna. Y pryde osmy dan y ponese ditecce da ga obryzu y zouychu ga oceuim gimenom Zacharya. A Zabeta rece: magde ne, da Yuan se chote zuaty. Rechose oy: rodgacy y susidy nitchor u tuom rodu ne zouve se tym gimenom. Upitase otca chy ne more odgourity yere bise nim, a zato prosy pero y cartu da upise gnegouo yme. Upisa: gnegouo yme yest Yuan. Zacudy se sfy rodgacy y susidy gnichouy da maty y otach tym ymenom zasuase ga, cho[ye] yme ditichiu by od Boga postaflelo. Ony chyp y on casa outorise se usta Zachary y poca glasom uelycim gospodina Boga blagoslyflaty y prorochouaty tako gouorecy: Blagosloflen budy gospodyn Bog Ysraelschy zac pochody y odchupy puch suoy. Y usduignu roch od nasega spasenya u chuty Dauida sluge sfoga on danas pochody. Y Ysus chada se uputy u blasenu (blasenu) dyuu Maryu magchu Ysusovu, ony dan nas odchupy, a chada muchu tarpj za nas onda usduignu roch od nasega spasenya, chada (257v) uscharsnu u chuty Dauida sluge suoga to chye rechy u zidofschoy zemgly

² Taj isti psalam »Magnificat anima mea Dominum« (Cant. B. M. Virginis, Luc., I, 46-55) preveo je Marulić i u proznom obliku u svom »Oficiju bl. divice Marije« ovako:

»Veliča duša moja Gospodina; i uzradova se duh moj u bogu spasu momu. Jer pogleda na humilenstvo rabe svoje: evo bo od sada blaženu će mene zvati svi narodi. Jer mi velika učini ki moguć jest : i sveto ime njegovo. I milosrdje njegovo od naroda do naroda bojućim njega. Postavi moć u mišcu moju: rastrka oholih pametju srca njih. Šiti mogućih s pristolja, i uzvisi poniženih. Lačnih napuni dobra : a bogatih ostavi taščih. Prija Izraela slugu svoga, spomenu se od milosrdja. Kako je obitao otcem našim, Abramy i simenu njegovu u vike. Slava otcu«. (Prema Fancevljevoj transliteraciji u tekstu »Oficija bl. dive Marije Marka Marulića Splićanina« objavljenoj u »Djelima« Jugosl. akademije, knj. XXXI, str. 96. Zagreb 1934).

gdi se rody. Mucen by y uscharsnu chacho gouvoral yest po usta suetich prorochof od pocala sfyta, zac gnim uchaza uputenye Ysusouo y muchu gnegouu y uscharsnutye gnegouo by spasenye nase y osloboyenye od ruch diaflich y uciny milosardye suoye sfarchu nas s nasimy otcy neca s spomene od sfoga sfetoga obetcanya. Zac nasym otcem obechya da chye gim syna poslaty chi gie the oslobodity od ruch diaflouich. I prisescm chom pryseze Abramy otcu nasemu da tye daty: lacnimu blaguanye, nemotsnim u licharyuu, usnichom za odchupleny, ubosim za utocisty, obranim za plachyu, necha pre[z] stracha slusimo gnemu osloboyny od ruch diaflich nepriatel nasich u sfetigny y prafdy prid gospodinom Bogom sfy nasy yesu y po milosty nasega spasitela y my chotemo tamo prity. Pocele Zacharya prorochoua u ricich s gora recenich od gospodina nasega spasitegla obraty se gouorenye suoye, uasam syna suoga u ruche suoye tere poca od gnega prorochouaty tacho gouorety: A ty sueto ditecce y umileno, cho po angelu Gabrielu by nauischyeno, cudno zaceto y u utroby matere tuoye posfetyeno, s ueselyem sfich gludy poroyeno, zuati te se uely proroch uicngebra (258r) gospodina spasitegla nasega i pryed obrasom gnegouim chodity tes chacho zuisda danica prid suncem alyty trubyta pryed chraglem da naprauis puty gnegouy, toy yest put od milosardya po chom on ch nam pryde, y chotes prafglaty puty od pochore po chom my ch gnemu gremo, necha da nam nauch od spasenya puchu spasitegla nasega, pripouidauchy y slauueuchy (!) yme nasega gospodina Ysusa Ysucharsta spasitegla nasega. Clouichu pamet profitgluchy na sfacho dobro cyny oda sla da bysy casuty gim dyla od slauue y spasenya uichuicngebra, y much dyafla paclenoga y og ogra uicnignega, od grichof charauchy, pripouidauchy slauu bosyu y smilenyey milosardye, cho yma na cluicha uasda nas gospodin Ysus Ysucharst spasitel nas, zac uidechy clouich a u uelichoy neuogly pride s nebes doly na zemglu necha odchupy y oslobody narod chouicaschy od ruch dyaflich. Rece Ysus spasitel nas: ostauich chuti moyu y pustich bastinu moyu chada se dylich ys nebes; prydach dusu moyu y ziuot moy u ruche nepryatel mogich onda chada za tebe humrych na dryu od chrysa y profitlich onych chy bychu u tamnosty y u smartnich grycich stoye; duse sfetych otach cuda tysuch lyt (258v) bychu staly u lymbu u tamnosty, che s uelichym poselynym cechachu Ysucharsta da gich profitly y da gich ysuede ys tamnosty uancha y ustanouity u chraglestuo suoye u slauu nebeschu, y gludy sega sfita mnogo lit bichu staly u tamnosty y u grisich, a nayuechye u uelichom u chomu grichu bichu stachu da se ydolom bychu sfy podaly y gnim se chlagnachu y gnich adorauachu uelicho urime, ca yest tysuch y trista lyt chlagnase se y adorauase ich; da chachono ty sunce ystece uas say suyt profitly, tacho slafny nas spasitel gospodin Ysus Ysucharst chada pride na say suit na zemgly, profitly sua nebesa y zemglu y gnegouu uenicy y pripouidafscy y suety apostoly uas say suit profitlise y clouicha na prauy y suety put stauise a ydoly rascinise. Tacho Zacharya hualase y slafglase y blagoslifglase gospodyna Boga spasitela nasega od gnega prorochoua y od prisastya gnegoua, a ditecce restise gnegouo poch-

ripleno suctim duchom. Chada yma sedam lyt ostavy otca sfoga Zachariu y Elyzabetu mater y blago ter pogde u pustygnu slafnomu spasitelu nasemu gospodinu Ysusu Ysucharstu slusity. Zac clouich stoyethy s gludy chy ouy sfit glube urimengni a ne ony chy e uychofgny tacho y Yuan pogde slusity gospodinu bogu a na (259r) ouomu sfitu. Zach clouich stoyety s gludy truye sfoya ochiutenya: ocyma gleda u ty taschyasti gludsche, usima taschye y necyste ricy poslusaiuch, usta zle ricy y neciste gouorechy, ruke na sla dyla prostyruchy, nogamy na zao y necyst put chodechy, misly sfoye na slo y necysto dilo obrachyauchy, zato pogde u pustygnu da su mu occy cysty chymi bosya sina gledaty ymase y usima sfoma ymase slisaty glas otca nebeschoga u prilicy od golubice tacho gouorechy: Quo yest moy sin poglubleni; y ustmy sfoymi ymase ucinity sfidocastuo Ysucharstu, y ruchamy suogmy ymase Ysucharsta charstity y parstom ga sfoim chazaty y nogamy sfomy ymase po pustignach y ostrich mistich chodity cynechy pochore necha ye prauedan prid gospodinom Ysusom Ysucharstom prid slafnom slatchom maycom gnegouom, y misly sfoye u sfete ricy y stuary postaflyse po pustignach chodechy y mistich ostrich gospodina Boga spasitela nasega hualechy i gnemu slauu y cast daiuchy. A zato u sfoye ditinstuo pobbise od gludy u pustygnu necha sfoya ochyutenya yma cysta y necha ye cist od sfachoga gricha, a to necha moze dostogno y cysto suydocastuo uciniti Ysucharstu na dan od suda od gnegoue muche y propetya (259v). Stoyechy Yuan u pustigny gydise chorenye od zecice y difye yabuče y med chy u pustigny nachoyase. Cylicy od strun chamilye upleten na seby nosase. Poschiase po pustigni, pochore cygnase, gospodinu se Bogu moglyse gouorechy oue ricy tacho:

*O Bose sfemogy / o gospodine moy
 posry na trud mnogy / chy tarpì sluga tuoy,
 Chy tebe zelechy / ya chodich po ouoy
 pustigny chodechy / tylu ne dam pochoy
 Posry ter uslisit / ceste molbe moye
 dag my yure u ray prit / za milostie tuoye,
 Gdi se sfach uesely / prid bosgim licem stech,
 sfe yma ca zely / pos sue uiche ziuech.³*

³ Prvih pet stihova ovoga pjesničkog umetka nalazimo i u Maruličevu spjevu »Prikazanje historije sv. Panucija« u ovoj varijanti:

»O bože svemogi, o gospodine moj.
 Pozri na trud mnogi, ki trpi sluga tvoj.
 Ki tebi želeći ugodit po ovoj
 Pustinji hodeći tilu ne da pokoj
 Pozri ter uslišaj molbe česte moje.«

(Pjesme Marka Marulića, »Stari pisci hrvatski«, I, 1869, str. 273, stihovi 17–21).
 Mislim, da ne će biti pretjerano, ako i tu povezanost između »Prikazanja o sv. Panuciju« i »Života sv. Ivana Krstitelja« protumačimo u korist istote autorove ličnosti tih dvaju književnih radova Maruličevih.

A sada slisite chriposty Yuanove, che su toliche bile da gich yasich clouicaschy ne umy ny more ysrechy, ny misal smislity, ni rucha yspisaty, yhere za Ysucharstom y za blasenom dyuom Mariom maychom Ysusouom meu sfimy sfetimy ny nigednoga uechyega ny slaunyega meu sfimy sfetimy u chraglefstu nebeschom od Yuana. Gospodin Bog spasitel nas ucyny try sudy tere gich on chyp y cas suoye milosty napuny Ysucharsta, Mariyu y Yuana. Ysucharst ye sunce, Marya ye misech, Yuan ye Danica. Ysucharst ye nayuechy y najslafny y na[y]sfity, chacho yest y sunce naysfitlye. Za Ysusom yest diua Marya maycha Ysusoua na[y]sla-(260r) fnya, nayuechya, naysfitlya za Ysusom, chacho y misech za suncem yest naysfitly. Za dyuom Mariom maychom Ysusouom yest Yuan nayuechy, nayslafny y naysfitly, chacho y Danica za misecom yest naysfitlya, tacho yest Yuan nayuechy meu sfimy sfetey y sfeticamy. Zato slafny Ysus Ysucharst rece magci slafnoy sfoyo: Uistinu gouoru uam: ne usta se meu royenimy od zene uechy od Yuana charstitegla, yere yest chachono snig chy e naybilya rich, tacho yest zyot Yuanof cystigy nego nigednoga sfetoga. Yuan by u utroby suoy matere napugnem ducha sfetoga chy ga ocysty od gricha sfachoga ystocnoga y tolico ga chrypcha ucyny da ne more smartno sagrivity, za uoglu che ueliche cystigne y sfetigne sfeta maty cryqua blagdanuye samo poroyenye pryslafnoga Ysusa Ysucharsta spasitela nasega y gnegoua uscharsnutye y pryslafne prycyste dyue Marye y slafnoga sfetoga Yuana charstitegla. Tolicho stuyu charstiany Yuana carstitela. U uryme blasenoga Yuana charstitela by tolica chuga po sfitu da chada clouich cha chny se ony trat martaf paradise, pocase gludy gouority: gospodin ty Bog pomosy y (260v) sfety Yuan charstytel. Chada to recichu nyednoy muuschy glauy ny zenschog nyednoga zla ne bise. A zato na dan poroyenya gnegoua toy yest Yuanoua uesele se sfy charstyany y Zidouy y pogane. Yuan yest cist chacho cysto zlato choye bres sfache troche y gricha. Ouo ye Yuan choga otach Zacharya pun sfetoga ducha prorochem zua gouorety: A ty a ty ditetce proroeh chote se zuaty vicnoga, zac bo chotes chodity prid obrasom gospodina Ysusa Ysucharsta spasitega nasega naprafglauchy puty gnegouy pryd gnim. A Ysucharst rece Yuanu: proroeh u ystynu yesy y uechy nere proroeh, zac yny proroey recose da chye na sfyt pryty Ysucharst, a Yuan ga sfogim parstom vchaza gouorety: Euo yanach bosgy chy za grysi clouicaschy smart ie pryat na dryu od chrisa za yschupnych od much paclenich dyafly. Ouo ye Yuan od choga otach nebeschy rece synu sfomu: Euo chiu poslaty angela moga Yuana prid obrasom tuogym chy chie priprauity pute tuoye prid tobom pripouidauchy y charstechy. Ouo ye Yuan od choga Ysucharst rece: Yuan sfety chy yest sfichya goruchya y sfitla chotechy otac nebeschy poslaty na of sfit paruo sunce syna sfoga posla pryd gnega Yuana, goruchiu glafgnu sfitluchiu. Chacho Dauid bise proro(261r)chouao gouorechy: parua sfichia yest Ysucharst spasitel moy. Pripraulich sfitlu sfichiu Ysucharstu momu chacho sfitla luchierna sfitlo gori tacho u Yuan nas gorase u glubauy bosgoy y u glubauy yschrignich sfogich, zac dauase nauch clouichu od sfache chriposti sfetigne

y cistoga ziuota. Niedan clouich ny bil chy e pochoru uechiu cynil ni ueche chy e obsluseual zapouidi Ysusa Ysucharsta spasitela nasega. U gnemu su bile sfe chriposti sfetoga ziflenya y cist pres sfachoga gricha; on yest diuac byl ubog obsluseual sfe zapouidy bosie; chacho ye Yuan u istinu ny niedan clouich na oui sfit bil ni chie biti; cacho ye bil Yuan charstitel ni niedan clouich na oui sfit uechie pocore, uechega ubostua y uechie cistigne od Yuana. V istinu gouoru da sfa sfeta pisma gouore da nyedan clouich chy e bil na ouy sfit nichye bity yma sfitlost ny sfitlye sfity ny lypie od Yuana. Y tacho Yuan nima tuy sfitlost sam po seby, nego mu by dana od Isusa Ysucharsta spasitela nasega chy sfachoga clouica proffitlue sfoyom slafnom milostiu, chy ne odgoni nichogare od sfoye slafne milosty. Sfitlost sfitla cha bise u Yuanu chi bise pryta Ysucharsta prisal na ouy sfit. Chacho pryde na ouy sfit gospodin Ysus Ysucharst spasitel nas tacho ony trat Yuanoua sfitlost pomarcnu y pomancha, zac ie Ysucharst praua sfitlost, ystina (261v) ca nigdar na magne ne dochodi ni pomancha. Onacho chacho chada oblacy i tmine pridru tere chada sunce pride oni trat tmine i oblaci pomancaiu i poginu prid sfitlinom od sunca tacho oni trat chada pride slafni Ysus Ysucharst spasitel nas na oui sfit tacho oni trat sfitlost Yuanoua pomancha i poginu. A zato Yuan rece: Resti gospodine Ysuse Ysucharstu spasitelu moy y nauise chodi, zac ye od potribe da ty restes y tua sfitlost na ne(v)olne dochodi, a moya na magne chotye prity. Ysucharst nas slafni spasitel porodi se onda chada dan pocigne resty, a Yuan se rodi chada dan pocigne na magne dochodity y bity magny dan. Prorochoua Yuan gouorechy: Chada pride na of sfit nas slafni spasitel to ye praua sfitya cha lipo y sfitlo uele cruto sfity. Dogdose ueliche zrache od sfitline od gnegoue slafne milosti che poda nam grisnicom na ouy sfit. On bo yest praua sfitlina meu sfe yne sfitline. Tacho od Yuana rasliche chripisty yschayachu y prosiuachu. Stogechi Yuan u pustigni y sfet ziuot cinechy yure trideset lit ymase. Zapiuidi mu gospodin Bog spasitel nas da pripouida y tacho Yuan poca pripouidaty u pustigny tacho gouorety: Penitentiam agite, apropinquabit regnum celorum (Mat. 3.) (262r) O grisni gludi, cinite pochoru tere se pochagte od uasich grichof. Acho se pochayete chotie se priblizaty ch uam chraglestuo nebescho. Nigdare pryta u sfetom pismu ne nagdose tu rich chraglestuo nebescho. Yuan by paruy chy rece tu ric; obechya pochorom uichom uichuuicgne chraglestuo nebescho. Malo gludi stase u pustignu a zato yzagde Yuan ys pustigne ter pogde ch rycy Yordany gdi cuda gludy byse. Gredichu ch gnemu sfy Yerოსolityny yza sfe Zudigsche i zidofsce zemgle ter gim pripouidase. Y charschyase gich u richu Yordanu tacho gouorechy: Ya uas charstym uodom, a priti tie za mnom yacy od mene chomu nisan dostoyan sluga byty, ny ga ys postola yzuti. On nas chotye sfetim duchom charstity (Marcy c. primo). Charst Yuanof ne praschya clouichaschy grisny ni mu milost dauase; da samo clouicha uoyase na charst Ysucharstof, da samo charst Ysucharstof clouichu grisni opira. Milost mu bise Bog dao da charsty sfich, a zato sfich chich Yuan charsty opeta gich Ysu-

charst charsty: Yuana y gospu blasenu y apostoly. A zato Yuan charstechy(262v) Oue ricy gouorase: Ya te charstim u yme onoga chy yma za mnom prity y prypouidaty y charstity. Nas spasitel buduchy sfarsil duadeset y deuet lit y u trideset bise ulizao gimiguchi ga trinadeste dan pride ys Galilee ch Iuanu da ga charsty u ricy Yordany. A clouich se charsty necha se od grichof ystocnich ocysty. Nas spasitel byse cist od sfachoga gricha; nimase potribu charstiti se, da chotise charstiti se necha se my charstimo, yere clouich ne more ulisty u chraglefsfu nebeschom atcho se ne charsty: Nisi quis renatus fuerit ex aqua et spiritu sancto, non potest intrare in regnum dei. Charst ie urata po cha se grede u chraglestuo nebescho. Za drugy usroch nas nas spasitel chotise charstity necha posfety uodu ter necha yo da chripost da nas na charstu mosy ocistity od grichof. Da my nimamo cechaty do trideset lit charstiti se za uoglu od nemochy y od smarty da ne umremo pre charsta. Chada Yuan uidy da ye Ysus prisal ch gnemu charstiti se uele se cruto zacudy y rece mu: A ty sy prisao ch meny da te charstim; ty si cist od sfachoga gricha, a zato nimas potribu od charsta. (263r) Nysam ya dostoyan tebe charstity. Tada rece Ysus: Charsty ty sad mene a ya chiu posly tebe, tacho ye nam od potribe sfachu prafdu yspunity, da ya chy sam uechy budu charstyen od tebe chi sy magny, necha sfarseno huumilenstuo uchasu. Yspuny Yuan uoglu Ysusouu y charsti ga. Uapie sfeto pismo, ca ye sfeta maty criqua, gouorechy. Yuan Charstitel strese se y ne smiase tachnuty sfetu glauu Ysusouu, nego uapiase tresuchi se s uelichim strachom gouorechi: Posfeti me spasiteglu! Buduchi ga charstio on chip Ysus yzagde ys uode. Tacho oni chy se charste, acho charste on cas umre, oni chyp u ray pogde. Otuorise se Ysusu nebesa chada munga na nebesich syne. Cyni nam se da se nebesa otuore zach tacho tolicha sftylost Ysusa obastry da mu se cygnase da su se nebesa otuorila y uidi duch sfet bosgi chacho golubicu da pryde sfarchu gnega y to euo glas ys nebes chi gouorase: Ouo yest syn moy prydragy y glubeni, choga uechye glubich y glubim nego uas say sfty, yer chie on moyu uoglu yspuniti, zac chye za spasenye clouicascho choty umrity na driuu chrisa. Na charstvu Ysusouu by sfeto trogstuo sy bosgy u puti, sfety duch u prilicy golubice, a otach nebeschy(263v) u glasu. Tacho se y my charstimo v gime sfetoga trogstua. Y zato redofnich chada charsty dite aly olouicha chy ny charstien charsty ga gouorechi: Ya te charstim v gime otca y sina y ducha sfeta. Buduchy se charstyo slafny Ysus oni trat by popeglan od sfetoga u pustignu da bude napastouan od nepriategla clouicascoga. A Yuan osta pri richu Yordanu charstechy y pripouidauchi sfachomu clouichu slauani y spaseni nauchi daiuchy. Luca gouori na 3° glauu: chogi vesu bogati uase milosardye uchazite. Tacho gim gouorechy: tcho yma duy sfite day yednu onomu chy e nima, a chy yma cuda blagouaty day lacnomu chy nima. A soldatom gouorase: ne cinite nichomur sramote ny sile, cuntentagte se o uase dobitche so(1)de che primate plachye za uasu slusbu. A oficialom cesarouim gouorase: tolicho od gludi uazimglite cholicho ye cesar naredio, a ne uechye. Zatim farizeom y Zudiem, chy bichu

chgnisnichy chy chinbeno gredichu ch Yuanu na charstyeny, a ne uiro-
nachu u gnega rasardi se gouorase mginuch(?) zali narode sinoui glutich
zmy, yure ye sichira naostrena da posice zlo cabo (264r) y stup, necha
se pade y usachne ter da se u ogan uarze da uas isgory. Choy stup y
cabo chy ne cyni dobry plod. Tacho uy cynite dobry plod od pochore
za griche uase. Grisnicem mnogim naucy dauase dobrii spaseny. U to
urime pridose mudracy zidofschy is Ierazolima gouorachu da ye prislo
urime od prisastya Ysucharstoua, zac Yachof patriarcha bise rechao:
Zidou, onda chada pogubite gospodstuo ter bude tugin nad nad(!) uami
gospodouati y chragleuaty tada znagte do ystine da ye mesya prisal. Cha-
da Yuan pripouidase Zidouy bichu ysgubili gospodstuo sfoye. Zac Yrud
tugin bise, nad Zidouy chragleuase (Genesis 49 c. non auferatur sep-
trum) nechye biti uazeto gospodstuo Zidouom docle ne pride chy yma
poslan biti. Y gosche angel bise rechal Danielu prorochu: Chada se
sfarsi cetarsta y deudeset lit Ysucharst choty biti vbyen. To se urime
yspuni ony dan chada Zidou Ysucharsta ubise. Uidechy Zidou da se
ye yspunilo urime od prisastya mesie y uidechy sfeti zyuo Yuanof dar-
sachu da ye Yuan Ysucharst. Da chotiete me upitaty(264v) zac Zidou
darsachu Yuana za Ysucharsta a ne Ysusa, na to se odgouara: nayparuo
za uoglu pochore chu Yuan u sfitach chazase, yere u cilicy od strun na
seby nosase, a Ysucharst nosase suitu chacho yny gludy. Drugo za uoglu
mala blagouanya gidise chorenye od zelya y med pustinschy blagouase
y od grisnich gludi bisase, a Ysucharst blagoua chacho giny gludi i s
grisnicy gidise i piase y pratichase, tere to zach Yuan bise plemenit, yere
byse sinn uelichoga popa Zacharye, a Ysusa gouorachu da ye sin Osipof
driuodegle y uboge zene; cetuarto zac Yuan uelicho postenye cignase
Ysucharstu, yer mmosich ch gnemu saglase. A zato Zidou poslase ays
Gerosolima popi da upitaiu Yuana ye li Ysucharst ali ny. Buduchi prisli
ch gnemu upitase ga: yesi li ty Ysucharst? A Yuan odgouori: Ya nisam
Ysucharst. Drugo ga upitase: Yesi li ty Ylia? I rece: nisam. Rechose mu:
da ca si ty, reci nam necha umimo odgouor dati onim chi su nas poslaly.
Ca gouoriy od tebe? Rece gim Yuan: Ya yesam glas chy uapye u pusti-
gni: naprauite put gospodinof. Yuan bise glas chi Ysucharsta (265r) nau-
schyuease. Uapyemo chad gluchu gouorimo, chad clouicha ys dalecha
zouemo y chada se sardimo s grisnici, chim Giuan gouorase: bichu glusy.
Zach chacho ne ty zmya ne more tarpity ni slisaty lipy duch od grosdia
chada zuate, tacho grisnicy ne mogu dobro slisaty, acho li ga, prem
slisayu, ni gim drago, pace gi nye uele marscho, a zato ga nechye cinity.
Grisnici su dalecho od Boga. Yuan pripouidase uapiuchi gouorase: Po-
chagte se grisini gludi od grichof vasich, acho se pochaiete chote se ch
nam priblizaty chraglestuo nebescho. Yuan se sariase na zlobe y na grisny
nasy y zato gouorase uapiuchy: naprauite put gospodinu spasideglu na-
samu chy chotye ure da y schoro prity. Opeto drugom rece Yuan: Euo
Ysus spasitel nas grede, ocistite pute od chamenya. A to zlamenuye da
ostauite ocholosty. Ocistite put od blata, a to zlamenuye od putenoga
gricha. Ocistite put od draga; a to zlamenuye od lacomye.

RÉSUMÉ

Dans l'article «Les autographes croates de Marulić aux Archives de l'Académie Yougoslave» l'auteur communique que parmi les manuscrits de valeur, gardés dans le recueil de manuscrits des Archives de l'Académie Yougoslave sous le titre de »Vrtal« (Jardin), il a identifié entre autres des manuscrits de Marulić écrits de sa propre main en langue croate. Ce sont les autographes de trois oeuvres littéraires de Marulić, notamment: »Govorenje sv. Bernarda od duše osujene« (Le sermon de St. Bernard sur l'âme damnée), »Skazanje od nevoljnoga dne od suda ognjenoga, napokonji koji ima biti« (»Présentation du jour néfaste du jugement dernier«) et »Život blaženoga sfetoga Ivana Karstitelja« (La vie du bienheureux St. Jean-Baptiste). Les deux premières oeuvres poétiques (en vers) ont été insérées déjà parmi les »Pjesme« (»Poèmes«) de Marulić, [imprimés à Zagreb en 1869, dans le recueil »Stari pisci hrvatski« (Anciens écrivains croates tome I)] cependant leur authenticité a été contesté de côté scientifique. L'identification de l'autographe de cette oeuvre de Marulić prouve en même temps que l'auteur en est Marulić lui-même.

L'oeuvre hagiographique (en prose) »Život blaženoga sfetoga Ivana Karstitelja« (La vie du bienheureux St. Jean-Baptiste) publiée pour la première fois en cette occasion comme une oeuvre de Marulić récemment découverte, est précieuse en tant que, étant autographe, elle représente un monument authentique de l'ancienne prose croate de la fin du XVe ou du début du XVIe siècle, assez pauvre à cette époque-là.

V mladih časih dauid. Zalechij anđeli
Bošju u. tempah naredij. da duadab
ze popi služje uoziu. Šfahij svoju medij
ymuachimi popi By gimatomje zovise k
od choqa yzagele pop zacharia chij gimate ze
m zabetu nepodmieu. Ty bichu yvity umis.
u strachom Bošjim obshusunchij Zapovidy ga
ezoue. y bichu przisty obadna nastrozost vošym
yuchij sına pryde uzime. ysetemana. da zach
zija služje utemply yadan dan. chadešij ob
az tronzanom. apuch uancha stode močechij u
chafamuje Archangel gabriel nadešnu chana
pristavise zacharia. Zere anđel nebože zaje
svoja molitua uslišana przed gospodinom boam
da bog puchu prosty gzišy ymichouy ydaty s
na da zere zacharia anđelu. Chomi zlam
ny dayes day bog puchu prosty gzišy ymich.
Zere anđel ouaty zlamnye dnu. dachij
e svoja zabeta porodity. ychada pezodij
onda uzuy daye gospodin bog puchu g
y prostil. uidechij zacharia daye staz y
negona zena zabeta. menoze utrouaty
luchye sına yymaty. zecemu anđel zae
mly utrouna zicem chety zechich od st
ape bošje. chotel omimty ymichy
chij gonority dade cholyse nepozody
zeta chacho fanty zechno cholyse
odly. choz ymanom chotel znoty

Chacho gospodin da sennencyu tacho da
afly porise mustij ony dudu tada ve
dan draval pece gonoziti ona cho

Necha tuzpis usom misty
yliche nyzdar mesh ististy
zaby nestoy Gafabzime
ne cyn hypa da pocime

Pzy procheta ona dusa
choya boga neposlusa
tucy xexy emu ypaty
pacyu mazlom nodom chaly

Necha place tez pripina
slasty smita che ucina

Tada diabol omi cas profundase umi
nevolnu dusu umnihe pacem: fims
fims

Jatim suety baznazad poca puchu go
vozuty one zicy tache

Vydistaly vslylyaly

Suy choyite totu staly
caye msta put przy tuzna
chada sdulom jest zastucna

S mada teze gnuza unichia
y necistich carny pichia
choyn yoschye unachu toga
plachim przyma on odboga

Choya tylin snomu syaya
a sbogomse suoyim suaya

Matous

Gdy wy juze my zalosty
nego strache sue zalosty
nehoyemuz zac stavit
otach ylin yduch swety postavit
32 amen Synus dant deo

Ovo jest schazanye od nevolnoga dne
od suda ognjenoga napochogny chogy ymo
byty naprya chogy yzasty srebey
yedan angel terechye gonozity suem
puchu owe zicy tacho

Pras jest manch mydzich gudy
da yme ynega chy sue sudy
pzyrmaty namse mazy
upoketu sfache stmaz
Sbogo yubrim sacem malbe
boga ota chy sue moze
Apruchoga stuz nyedna
zechye moze dnye sredna
Tebe yomy suemogoga

zodem chynya yboga moga
Dostoyate knoya suit last
dat nam yomodi tere milost
Schazot yrech strache suda
da ostavit zychot danda
Budu knoyu nozda brichy
a odzate naida strichy
Suy chy schuyom ofuidy sude
da shysitu tere nyde

Com

...vosty yvan upustitoy vydise chorennye od
...ydyfye yabuche. ymed chy upustig-
ny nachoyate. cylicy od strun chamltye up
Leten naseby nosate. poschiate popustitoy po-
chore cygnate gospodinnse Bogu moztate go-
uorechy one zisy tacho

O boze sfemoy // o gospodina moy
poszy natrud mmoxyichy tapy sluga troy
chy tebe zetechy // ya chodich poouoy
pustitoy chodechy // tydu nedam pochoy
Poszy tez uslist // este molbe moye
dazny yure uzay prst // za milostie tuoye
Edise spach nesety // prid Bogim lire stech
ste yma ca zety // possue wiche zuech
Alada stisite chzposty yvanoue chesu foliche
bite dagich yalich clowicshy neumy ny
more ystechy. ny mistat smislity. ni zucha
yspiraty. yhere za yfucharytom. yza bla-
tenom dyuom mazzom maychom yfusouom
meustimy sfetimy ny ngednoga weshyega
ny slafnyega meustimy sfetimy uchnat-
etatu nebesitom od yuana / gospodin Bog
spasrel nar ucymy tzy sudy terezich on
hyy yent suoye miloty napumy / yfucha-
sta / mazyu / y yuana / yfucharytje sunce
mazye mistech / yuanye danica yfucharyt-
je nay uechy ymay slafny yna stitly. ca-
cho yet yfume nay sfitlye / za yfusom
yet diu mazyu maycha yfusoua na sta-
faya

Sed magis Dauidis celebrata nomine regis.
Hic operas longo deducti lyramque finis.
Hic suspensa thulo silent lyra. dixim' ecce
Quicquid bella gerens, & quod pace quietas
Egit Jesseides, q̄ fortis fuerat fedando
Exstitit, & mitis fato meliore fruendo,
Quo cito commissū doluit scelus, imperi passus
In uirga q̄ facilis dimittere tota roganti
Sæpe fuit, quātq̄ deū pietate colebat.
Talia facta uiri nullus decepta iuor
Nullaq̄ serlorem poterit delere uictus.
Sed uenit, sole dū donec ueniente mtebit,
Donec rora patet cū traugibus efferet hēbit
Aera dū uolucres pueret, equora pisces.
Virtutū meritis nūc felix ille suorum
Pro fragili regno stabili dominatur in aula
Conspicuis consortesq̄ sui sup' æthera Christi.
Hæc mihi carmine non doctus fuit Apollo
Non hehem, no turba noue celebrata sororu.
Sed tunc ætheria delapsus spiritus aere
Impleuit nostra diuino lumine mente.
Et uersu numerose dedit, no fœda poetæ
Prodigia, aut uarias hominū diuinūq̄ figuras,
Sed quæ nra fides scriptis testata uetustis
Hauserit, & regulo comata est præmū cano.
Illi ego spiritui pro tali munera gratas

